

הרב מרדכי לויב גארעליק ישיבת 'בית משה' בב"פ

בענין הדפסת הגמרא עם תרגומים ופירושים חדשים¹

עכ"ל (ועי' בספר המקנה קידושין דף ל': בסוד"ה ושנתם שלא סגי בהתמדה אלא עיקר הלימוד הוא ההבנה).

ולא בכדי נתיסדו בדורות שלפנינו עבור הציבור חברה רי"ף, חברה משניות, חברה עין יעקב, וחברה חיי אדם, וכל מי שידע בעצמו שאין לו הפנאי או היכולת להתבונן בעמקות הגמרא ביגיעה רבה, יצא מצות תלמוד תורה בלימוד פסקי הלכות או בדברי אגדה ומוסר.

(מקובל וידוע שהחפץ חיים זצוק"ל הסכים לבסוף לתקנת הדף יומי רק כלפי רוח המשכילים והרעפארם וכו', כדי שתקבע בכלל ישראל (אעפ"י שלא יבינו כלום) שעל כל פנים התלמוד הוא יסוד הדת ובית חיינו, ואכמ"ל).

והנה עי' במס' מגילה דף ג' ע"א תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל שאמרו כו' ונודעזע ארץ ישראל ד' מאות פרסה כו', ופי' התוס' רי"ד שם דלכן נודעזע "דכיון דכתב תרגומא דקראי לא מסרי נפשיהו למילפינהו כדמעיקרא" עכ"ד.

והמוסר השכל נורא הוא שאפילו כתובים שלא נאמרה בהם תנאי מסוים בלימודים של עמלה ויגיעה, אף על פי כן מכיון שהוקל הלימוד ע"י התרגום נודעזעה ארץ ישראל, מה נאמר על תורה שבע"פ שאי אפשר לקנותה כי

בעוה"ר חדשים מקרוב באו והעיצו בדורינו זה (עפי"ד רז"ל בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגי) לבזות את תורתנו הקדושה והדפיסו פירוש שלהם על התלמוד מה שלא החציפו אף אחד מהחרדים בהדורות שלפנינו.

ואף שזה "ביזנעס" עצום, כונתם כלומר'שט לשם שמים להרבצת תורה בכלל ישראל, שתהא התלמוד "איזי טו לורן" שוה לכל נפש, וזה טעות "בעיקרי הדת" וביסוד התורה שבע"פ (אף אם היתה הפירוש שלהם מדויק ובלי שיבושים אשר ההיפך גלוי וידוע), דשאני תורה שבע"פ מתורה שבכתב, עי' תנחומא פרשת נח שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול לתלמוד תורה שבע"פ שמעיקר תנאיה לא ניתנה לתלמוד אלא בעמלה ויגיעה עד שתהא ממתית עצמו עליה, עי' לשון הרמב"ם פ"ג מהל' תלמוד תורה, התורה שבע"פ איננה הפקר לכל, ואם אין יגעין בה כל צרכן נעשית הגמרא עצמה לסם המות, עי' שבת דף פ"ח ע"ב וברש"י שם ובדף ס"ג ע"א.¹

ובכן הותרה הרצועה אצל המשניות שהן פסקי הלכות,¹ אבל לא כן הוא הגמרא שהחפצא של גמרא הוא (כלשון הרמב"ם פ"א מהל' תלמוד תורה ה' י"א) ש"ביין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר וכו', וענין זה הוא הנקרא גמרא,

1. מתוך דרשה לפני תלמידיו בכולל, נדפס בקובץ 'אעירה שחר – זכרון אברהם צבי' (ברוקלין נ"י, סיון תשס"ו) עמוד לג ואילך.
2. דאמר רבא למיימינן בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותה, וברש"י ד"ה למיימינים עסוקים בכל כחם ומרדם לרב מורה כאדם המשתמש ביד ימינו שהוא עיקר עכ"ל.
3. עיי' סנהדרין ק: וטוב לב משנה תמיד, וברש"י שם, ועי' ב"מ לג. שלמדו מקרא ומשנה, וברש"י שם, ובסוטה ב"ב. התנאים מבלי עולם, וברש"י שם, ובגדה ז: ברש"י ד"ה הא קמ"ל, ועי' רמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש ד"ה ואשר קראני, ובהקדמת התירוט לפירוש, ובהו יבין כל נכון שאין נידון ספר סייעתא דשמיא על המשניות שהוסיף בלימוד ועמילות המשנה שום דמיון להגמרות החדשות. [הגה"ה משולחן העורכים של קובץ חידושי תורה 'אעירה שחר' הנ"ל].

ועי' מאירי (סוף פ"ק אבות אות י"ז סוד"ה והשני) מש"כ שם על מי שיתעצל בהבנת למודו לצרף בחינת הדברים על אמיתתן שעל ידי זה ידמה ויחשוב ויפרסם שגיאותיו ויזיק לו ולאחרים הפתאים השומעים דבריו אזי טובה השתיקה שלא ילמוד כלל עכתו"ד.

וזה נקודה אחרת] שיש לבכות עליה עי' בגמ' חגיגה דף ה' על שלשה הקב"ה בוכה עליהם כו' על מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק עי' שם מה שפי' בעיון יעקב.¹

אם כמ"ש הרמב"ם (פ"ג מת"ת) וז"ל מי שממית עצמו עליה ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, כמה יש להודעזע מעלבון התורה, במה שגרמו שתיעשה התלמוד הקדושה כמו ספר קריאה ביכעל השוה לכל נפש דבר ד' בזה!

(וחבורי רבותינו האחרונים נתחברו לסייע בידי העמלים לרדת לעומקה של הגמ' ולהבין פירושי הראשונים שצמצמו מאוד בלשונם עד אשר יוכלו חידושים רבים בתיבות אחדות).

4. וז"ל וכן מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה שהוא עם הארץ שאינו מבין כלל והוא עוסק בתורה ללמוד וללמד בשיבוש ושבתא כיון דעל על, זה ג"כ ביטול תורה.

תשב אנוש עד דכא

בחנוכה גומרים את גזר הדין שנחתם ביום כיפור, ורמז לדבר בפסוק: (תהלים צ, ג) תשב אנוש עד דכא, כלומר אפשר לשוב בתשובה עד דכ"א בגימטריא כ"ה בכסליו.

(צמח צדיק)

רמז בענין גמר החתימה

רמז לנאמר בשם צדיקים שגמר החתימה נמשך מראש השנה עד חנוכה, יש בסדר הפרשיות בראשית נח לך, שהם סופי תיבות של השם של פרנסה, וחודשי תשרי חשון כסליו, אף הם ראשי תיבות של השם של פרנסה, לרמז שנמשך הגמר במשך כל העת הזו עד חנוכה.

(אור ישע, מובא בטעמי המנהגים)

סגולת ימי חנוכה

נאמר בספרים הקדושים שחנוכה הוא זמן פקידות עקרות, שבלא בנים נקרא היפך מחי, כנאמר בחז"ל (נדרים ז.), וגם הזמן לתקן חטא המר שיקרא עי"ז חי כנודע שהפוגם הוא ההיפך, וזוכה לעורר המדות מ"ג מכילין דרחמי כנודע בכוננת האר"י הקדוש.

(ישמח ישראל)